

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei de Suport Tècnic i Inventari
Biblioteca del Patrimoni Cultural

3297

Cau del Tossal Gros - Torroella de Montgrí (Baix Empordà)

Roviras i Padrós, Antoni

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

Introducció

El cau del Tossal Gros (Torroella de Montgrí, Baix Empordà) és un avenc obert en les calcàries cretàiques del Montgrí. En època prehistòrica va ésser usat com a cova sepulcral, i amb aquesta intenció la seva entrada va ésser modificada, per fer-la més monumental, amb l'afegit d'una construcció megalítica amb túmul. D'aquesta forma s'assemblava més als dòlmens que al neolític i al calcolític eren usats com a sepulcres a l'Empordà i a molts altres llocs d'Europa. Les cavitats naturals que han estat assimilades des del punt de vista funcional a un dolmen amb algunes modificacions en la seva estructura o el seu accés són anomenades per alguns autors paradòlmens. Aquest és el cas del cau del Tossal Gros.

El cau, i amb ell el jaciment arqueològic que conté, pren el nom de la petita elevació on es troba situat, propera al mar i al poble de l'Estartit (Torroella de Montgrí, el Baix Empordà). Des de la primera meitat del segle XX aquesta cavitat ha estat objecte d'algunes intervencions arqueològiques curtes i esporàdiques dutes a terme per persones il·lustres de l'arqueologia catalana, com Lluís Pericot, Pere Bosch i Gimpera i Lluís Esteva. Com a resultat d'aquestes intervencions només es van poder recuperar uns pocs materials arqueològics, conservats en el Museu Arqueològic de Catalunya a Barcelona, i es van publicar unes poques notícies sobre les troballes. Hi ha hagut altres intervencions que han proporcionat els materials avui dia perduts i altres que conserva el Museu de Torroella de Montgrí i del Baix Ter juntament amb els recuperats durant les nostres intervencions. També ha sofert moltes remocions clandestines, no tant curtes com les documentades, de les quals no en sabem res, però que han deixat remogut la major part del sediment del cau.

L'any 1998 el nostre equip, constituït per arqueòlegs del Museu del Montgrí i del Baix Ter i de la Universitat de Girona, va reempendre les excavacions al Tossal Gros. L'objectiu d'aquesta comunicació és oferir un resum de la història de la investigació en el jaciment, així com presentar les troballes i estudis efectuats fins ara en el transcurs de les campanyes dels anys 1998 i 1999.

Situació

El cau del Tossal Gros es troba a la vora meridional del massís del Montgrí, serralada que separa la població de l'Escala (Alt Empordà), situada al nord, de les d'Ullà, Torroella de Montgrí i l'Estartit (Baix Empordà), situades al sud (Làmina 1). El massís, malgrat que és una referència clara per separar les dues comarques empordaneses, pertany en la seva major part al municipi

de Torroella de Montgrí, i per tant a la comarca del Baix Empordà. La seva vora i vessant meridional tanquen de forma sobtada i abrupta pel nord la plana del baix Ter, i és aquí on presenta les principals i més destacades elevacions que formen una serralada entre Torroella i l'Estartit. Una d'aquestes elevacions que ha merescut nom propi, una simple inflexió no gaire destacada en la cadena muntanyosa a mig camí entre Torroella i l'Estartit, és el Tossal Gros. Un tossal és, segons el Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, una petita elevació de pendent no molt rostre, en una plana o una serralada. En aquesta carena meridional del Montgrí que domina la plana del baix Ter s'aixeca també, a ponent del Tossal Gros, el Tossal Petit, una altra elevació poc destacada, i més enllà segueixen les muntanyes majors: el Mont Pla, la muntanya de Santa Caterina o del Montgrí, que amb els seus 309 m d'alçada i coronada amb el castell visible des de tot l'Empordà culmina el massís, i finalment la muntanya d'Ullà. Cap a llevant del Tossal Gros, en direcció al mar, trobem les elevacions de Torre Moratxa i Rocamaura. Darrera el Tossal Gros, cap al nord, ja comença la Muntanya Gran, una àmplia zona càrstica, relativament planera, que s'estén fins a Montgó i l'Escala.

La posició geogràfica exacta del jaciment del Tossal Gros és de 42° 03' 30" de latitud nord i 6° 52' 20" de longitud est. Té una altitud de 161 metres s.n.m. i, malgrat no ser l'elevació més alta de la zona (torre Moratxa s'alça 221 m i roca Maura 226 m), disposa de grandioses vistes sobre la plana del Baix Empordà, cap a les muntanyes de Pals i Begur que tanquen aquesta plana pel sud i cap a les altres elevacions del massís del Montgrí.

La cavitat

El cau està format bàsicament per una cavitat natural amb una gran sala d'uns 16 metres de llarg per uns 3 o 5 d'ample segons l'indret (Esteva 1972). S'hi accedeix per una estreta obertura que apareix arran de terra, molt dissimulada per la vegetació. Aquests accés li dona aspecte d'avenc. Després de superar un fort pendent s'arriba a un àmbit més planer, la sala que hem esmentat, a partir de la qual es van obrint galeries i altres cavitats avui dia inaccessibles perquè es veuen gairebé totalment colmatades per sediment i blocs caiguts de les parets, remoguts i acumulats durant les intervencions que ja hem esmentat. La cova es va anar omplint parcialment amb aportacions de terra i pedres petites de l'exterior, aportacions que s'han escolat per l'entrada actual i per una altra obertura no practicable que hi ha a l'extrem oposat de la sala, avui encara no tapada del tot, per on entra llum, i segurament per altres conductes que avui dia estan obstruïts. Hi ha també

grans blocs angulosos que poden procedir de les mateixes parets de la cova. La formació de concrecions calcàries no hi és important.

El cau obert en la calcària del Tossal Gros segurament va originar-se com a conseqüència dels processos de carstificació que també han generat altres cavitats al massís. Al costat d'elements típics dels sistemes càrstics també hi ha altres elements com l'existència d'un sostre molt angulós de secció semblant a la d'un teulat de dues vessants, i de molts blocs caiguts de grans dimensions, que ens indiquen que en la formació de la cavitat hi han intervingut altres aspectes i ens confirmen una història agitada de la cova.

L'estructura megalítica

Actualment també trobem a l'interior del cau les lloses que havien format part del dolmen de l'entrada que s'han escolat o han estat llançades cap avall. El paradolmen fou estudiat per Lluís Esteva i Lluís Pericot, que van dibuixar-ne la planta i seccions de l'estructura (Pericot & Esteva 1973). Lamentablement fa uns anys va ésser destruït totalment. Només queda en el seu lloc una única llosa. Tot i això, creiem que seria possible de refer almenys parcialment l'estructura.

L. Pericot era de l'opinió que segurament s'hi entrava per una obertura lateral. Segons ell el dolmen complia la funció de cloure l'entrada a la cova sepulcral. Com que tapar l'entrada amb una llosa plana al nivell del terra hauria estat molt incòmode, sobretot pensant en les reutilitzacions, s'hauria optat per la construcció d'un dolmen que, encara que difícil de fer per la situació i el pendent on es troba, es mostrava com la opció més bona per aprofitar la gran cavitat com a cambra sepulcral. El dolmen també disposava d'un túmul avui molt destruït.

La construcció del dolmen s'ha de relacionar amb els rituals funeraris dels pobles del neolític final i del calcolític. En aquestes èpoques i també en l'edat del bronze van ésser usats molts altres caus del Montgrí, sense que ens hagin arribat modificacions de la seva estructura, com a sepulcres de les poblacions que vivien al mateix massís o a les planes que l'envolten. Malgrat aquesta activitat sepulcral al Montgrí no s'hi van construir dòlmens. Aquesta mancança és habitual a les àrees calcàries on hi ha cavitats naturals que podien ésser aprofitades per sebollir els cadàvers sense la necessitat de construir-ne cap.

Les hipòtesis formulades en el sentit que els enterraments fets en dòlmens i en coves sepulcral presenten un aixovar comparable, cosa que permetria suposar que la seva utilització és contemporània i feta per gent amb una cultura material similar, es troben resumides en el treball de L.

Pericot i L. Esteva (Pericot & Esteva 1973). Aquests autors eren de l'opinió que el dolmen-cova del Tossal Gros enllaçava els dòlmens de l'Alt i el Baix Empordà. L. Pericot afirmava, davant l'evidència d'enterraments en cova i enterraments en dòlmen de gent amb la mateixa cultura material, que la construcció de dòlmens venia determinada per la geologia del territori: si hi havia coves les comunitats ja no construïen dòlmens per enterrar els seus difunts. El Tossal Gros, doncs, era un cas interessant perquè reforçava la seva hipòtesi al mostrar com les dues modalitats de sepulcre coexistien al mateix moment fins al punt d'imbricar-se totalment.

La hipòtesi que formulen aquests autors ens sembla del tot acceptable: els homes prehistòrics del neolític, calcolític i primera edat del bronze van enterrar en coves quan aquestes existien, i van aixecar sepulcres megalítics quan mancaven sense que això suposés diferències socials o culturals. Només hi afegiríem que en ocasions raons culturals o de prestigi podien aconsellar construir megàlits en zones amb cavitats més o menys apropiades pels enterraments, o feien modificar cavitats naturals amb construccions megalítiques, com és el cas del cau del Tossal Gros. Aquestes cavitats amb una entrada modificada, o paradòlmens, són presents a molts altres llocs, com ara a la serra de Cadiretes, on hi ha casos en què a cavitats naturals que quedaven entre grans blocs granítics se'ls ha afegit un accés megalític, com a Pedra sobre Altra de Tossa de Mar.

Finalment, cal destacar que la hipòtesi de L. Pericot presenta l'interès especial ja que dóna una explicació de caire adaptatiu que no solem trobar ni en els marcs teòrics ni en el discurs arqueològic d'aquesta època.

Història de les investigacions

El cau del Tossal Gros, l'existència del qual ja era coneguda pels habitants de la zona, va ser objecte d'una intervenció arqueològica a l'agost del 1923 per part de Lluís Pericot, qui més endavant seria catedràtic de prehistòria de la Universitat de Barcelona. Aquests treballs, que es feien en nom del Servei d'Excavacions Arqueològiques de la Mancomunitat de Catalunya, estaven relacionats amb el projecte d'estudi de les cavitats del Montgrí que L. Pericot va dur a terme entre el 1917 i el 1925, activitat que va fer conèixer jaciments paleolítics i calcolítics, i a la qual s'hi va afegir ocasionalment el seu professor Pere Bosch i Gimpera, director del Servei. En el marc d'aquest projecte, entre el 4 i 5 d'agost de 1922, fou excavat el cau dels Ossos i a partir del 24 d'agost el cau del Duc d'Ullà. Aquestes intervencions consistien més aviat en excursions en què es combinava el lleure amb la prospecció dels jaciments que no pas en campanyes

d'excavació regulars i de llarga durada. No obstant això, els resultats d'aquests treballs foren prou significatius, i els que es referien a les cavitats sepulcralcs quedaren recollits en la tesi doctoral de L. Pericot sobre el megalitisme a Catalunya (Pericot 1925, 1950) i en altres publicacions (Pericot 1939, 1960).

Una d'aquestes intervencions, la primera de les testimoniades al cau del Tossal Gros, va tenir lloc el 21 d'agost del 1923, quan es va trobar un magnífic ganivet de sílex que avui es conserva al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

La següent actuació arqueològica no va tenir lloc fins al 29 d'agost del 1925, i aquest cop hi va assistir Pere Bosch i Gimpera. La família Pericot va acollir Pere Bosch, qui llavors dirigia el Servei d'Excavacions Arqueològiques de la Mancomunitat de Catalunya, a la casa que tenien a Torroella. Els dos arqueòlegs, acompanyats per Joan Pericot, germà petit de Lluís Pericot, i tres altres vilatans, van iniciar una excursió a peu pel Montgrí fins al cau del Tossal Gros. Un cop arribats van reemprendre les excavacions i el garbellat de les terres en un moment en què segons Joan Pericot el jaciment encara no estava tant degradat com el trobaren el seu germà i Lluís Esteve anys després. En garbellar les terres aparegueren ossos humans en desconexió anatòmica i molt fragmentats. Un cop acabada la feina van dinar frugalment al costat mateix del jaciment i acabaren la jornada visitant una colla de caus més, que deixaren per excavar en una altra ocasió. Joan Pericot, que en aquella època tenia 18 anys, en ha deixat un relat ple de vida d'aquestes dues visites al Tossal Gros, escrit en memòria dels dos grans arqueòlegs, el seu germà i Pere Bosch. De la primera el va impressionar molt la troballa d'un gran i magnífic ganivet de sílex, que li va fer bon servei: "No sé per què, ni com, ni qui deixà aquella eina dormida quasi una eternitat, però, confesso el plaer que vaig tenir en desvetllar-la, tot pelant amb ella un magnífic préssec torroellenc" (Pericot J. 1986).

L. Pericot, quan donà compte de les troballes d'aquestes dues primeres estades al cau i d'altres fetes per algunes persones que hi havien barrigat amb posterioritat, ja temia que l'afany de buscar tresors o objectes curiosos malmetria el jaciment, i acabava dient que completar l'excavació metòdica de la cova era una feina precisa (Pericot 1939:124-125).

Des d'aleshores la cova va sofrir excavacions clandestines, sense que es puguin conèixer els autors ni els resultats obtinguts (Pericot & Esteve 1973:192). Sabem només que al 1951 fou visitat per membres de la Comissaria Provincial d'Excavacions Arqueològiques de Girona, que hi recolliren alguns esquerdisos de sílex (Pericot & Oliva 1953:444).

Lluís Pericot i Lluís Esteva, tots dos grans estudiosos del megalitisme de Catalunya, es van interessar per l'entrada megalítica del cau i la van estudiar en detall. Ja ens hem fet ressó d'aquest treball (Pericot & Esteva 1973).

Noves remocions sense control, de les quals només es coneixem els efectes perniciosos, acabaren de malmetre el jaciment. No sabem si causes naturals o el vandalisme van provocar la destrucció de l'entrada megalítica, que devia dificultar l'accés al cau. El fet és atribuït a uns mal anomenats espeleòlegs barcelonins, que van remoure terres i blocs per seguir una esquadra càrstica i haurien precipitat dins del cau les lloses de l'entrada (Vert 1974).

Durant alguns anys membres del Centre d'Estudis del Montgrí, que donaven ja el jaciment per definitivament destruït, el visitaren periòdicament i hi recollien alguns materials. Així Josep Lloret hi va recollir un fragment de ceràmica decorada amb incisions. Garbellant terres van aparèixer també una dena de collar d'os, una destraleta i ossos i dents humans (Vert 1974)

Al 1996 Narcís Soler, professor de Prehistòria de la Universitat de Girona, i alguns estudiants van visitar el cau del Tossal Gros. Els hi esperava, en un racó de la gran sala, i damunt del sediment, un magnífic ganivet de sílex. Davant d'aquesta prova del fet que el cau potser no estava del tot destruït i saquejat, va creure necessari intervenir per retirar les terres remenades i intentar determinar si hi havia encara alguna zona de reompliment intacte que permetés dur a terme una excavació arqueològica. Finalment al 1998 s'hi van poder reiniciar els treballs dins d'un projecte d'estudi i valorització del caus del Montgrí en el que hi treballaran el Museu del Montgrí i del Baix Ter i la Universitat de Girona.

Troballes abans del treballs de 1998

L. Pericot (1925, 1939, 1950) esmenta que en les seves estades de 1923 i 1925 s'hi van recollir:

- Ossos humans fracturats, que corresponien a diferents individus.
- Un ganivet o gran làmina de sílex que forma vetes sobre fons blanc, de secció trapezoïdal, retocada de cada costat i amb els extrems distal i proximal arrodonits (Làmina 2, figura 1). Sabem per Joan Pericot que es va trobar al 1923 (Pericot 1925 làm. IX, 1939 fig. 7, 1950, fig. 82).
- Una punta de sílex blanquinós de 3 cm de longitud, amb peduncle incipient (Pericot 1925 fig. 24, 1939 fig. 6) (Làmina 2, figura 2 en aquesta memòria).
- Un punxó d'os de 10,5 cm de longitud, fet a partir d'un cúbit.

- Un ullal de senglar polit
- Fragments de ceràmica a mà tosca, sense decorar i sense característiques especials.
- Una destraleta de pedra negra, molt ben polimentada, de 3,5 cm de longitud.

Tot aquest material es va dipositar al Museu Arqueològic de Barcelona (Pericot 1939:123-124 i 1950:93)

Ja hem comentat que més endavant alguna persona més va anar a rebuscar al Tossal Gros, on es van trobar tres destraletes que van anar a parar a una col·lecció didàctica que havia format format l'excel·lent mestre de l'escola de Torroella i geògraf Pere Blasi. Dues eren petites i molt fines, una de 6 i l'altra de 7 cm. La tercera era més gran, de 15 cm de longitud. Quan L. Pericot les esmentava les tres destraletes es conservaven encara a les escoles de Torroella (Pericot 1939:124-125). El 1973 ja s'havien perdut. A l'antiga col·lecció de Pere Blasi només en quedava una, de procedència incerta (Pericot & Esteva 1973:192).

Les recerques del Centre d'Estudis del Montgrí també van proporcionar alguns materials:

- Una petita destraleta, prima, de 27 x 28 x 6 mm, tan fina que segons J. Vert podia haver servit de bisturí. Segons L. Pallí, professor de Geologia de la Universitat de Girona, és de traquidolerita, una roca de tipus basàltic molt dura. Un aflorament d'aquest material es troba al costat de la carretera de Torroella a l'Estartit.

- Un petit fragment de ceràmica, de 5 x 7 cm, de pasta fina y decorat amb incisions de motius geomètrics, que es pot comparar amb un altre fragment trobat a la galeria coberta de Puig Roig (Torrent, Baix Empordà).

- Bocins de ceràmica decorada amb cordons, més grollera que no el fragment que hem esmentat abans.

- Un penjoll d'os i un bon nombre de restes humanes, sobretot dents, fragments de mandíbules i elements de les articulacions (Vert 1974).

Descripció dels treballs realitzats durant les campanyes de 1998 i 1999

Els treballs d'aquestes dues campanyes es van limitar majoritàriament a netejar i treure el sediment remenat pels excavadors que ens havien precedit. L'objectiu era comprovar si existia algun sector de la cavitat que no hagués

estat afectat per les intervencions anteriors del qual se'n pogués fer un estudi arqueològic. Totes les terres pujades a l'exterior es van garbellar amb garbells de malla fina, feina senzilla perquè el sediment és sec, per tal de triar-les i recuperar els objectes que poguessin haver passat per alt en les remocions fetes a l'interior. En cada una de les campanyes hi han treballat una desena d'estudiants i llicenciats en Història durant poc menys d'una setmana, perquè hem comptat amb pocs recursos.

Per iniciar la campanya de 1998 es va escollir un sector a tocar la paret nord de la cavitat, d'uns dos metres quadrats que es van anar ampliant cap el nord a mesura que s'enretiraven les terres remenades superficials. Al final de la campanya vam arribar a la conclusió que, tot i la nostra esperança de trobar en aquest racó sediment intacte, els nivells en què treballàvem estaven totalment remenats. Ens ho confirmava la troballa de restes de vidre i plàstics. De tota manera, el sediment va resultar ser considerablement ric en restes òssies humanes, per bé que molt fragmentades.

Durant la campanya de 1999 es va continuar excavant el sector pròxim a la paret nord i també es van obrir altres sectors a tocar del primer, per tal de poder trobar algun indici de sediments intactes. Malgrat la feina que va suposar treure algunes lloses que ens feien pensar que el sediment de sota hauria quedat protegit tot estava igualment remenat. Així doncs l'objectiu de trobar els indrets intactes de la cova encara no està assolit i per aquest motiu desitgem reemprendre aquests treballs aviat.

El sediment que omple la cavitat, almenys en aquest sector, és molt homogeni arreu. Deixant de banda el blocs més o menys grans procedents de les mateixes parets o de l'exterior, majoritàriament està constituït per graves i argila, com es pot comprovar després de garbellar-lo. Canvia de tonalitat i composició segons l'indret de la cova, i pot ésser des de gris fins a groc, passant pels tons ataronjats. Un tall deixat a l'est deixa veure una estratigrafia ben diferenciada pels colors, però és el resultat d'antigues excavacions que van acumular aquí terres de procedències pròximes però diverses. És difícil establir si existeix una relació entre el color del sediment i la seva situació estratigràfica a causa de la barreja de les terres. En canvi un tall a l'oest és de sediment homogeni, sembla que acumulat de forma ràpida recentment.

La diferència més general que es pot establir és entre el sediment fi que acompanya grans blocs de roca calcària que s'han després de les parets de la cova i que ocupa els nivells superficials de la gran sala i el sediment menys argilós, amb més sorra i grava, que es troba més avall i que en principi és estèril.

A mida que el sondeig descendia, també s'ampliava cap el nord perquè la paret es retirava, i teníem accés a sediment superficial fins aquells moment inaccessible, que es caracteritzava per una gran abundància de fragments d'ossos humans i de dents que per alguna raó havien anat a acumular-se en aquell racó.

Primers resultats de l'estudi antropològic, lític, ceramològic i faunístic

Restes humanes

El major nombre de les troballes efectuades al cau del Tossal Gros corresponen a restes òssies humanes, que han estat estudiades per Bibiana Agustí i Josep Fiego. A grans trets aquests materials es caracteritzen pel seu alt índex de fragmentació i per no aparèixer mai en connexió anatòmica. Les restes determinables més abundants són les dents, encara que també es van recollir nombroses diàfisis d'ossos llargs, fragments de calotes cranials i ossos curts (carps, metacarps, tarsos, metatarsos i falanges). Gràcies a l'estudi antropològic efectuat pels nostres col·legues s'ha arribat a la conclusió que a la cova s'hi enterraren un nombre mínim de 31 individus entre els quals predominaven els majors de 20 anys. Altres evidències, com la desconexió articular i la representació esquelètica, indiquen que els difunts foren dipositats sobre el sòl de la cova sense ser colgats.

Restes lítiques

Les restes lítiques que hem recuperat durant les dues últimes campanyes no són abundants però sí molt significatives. Per començar cal destacar la presència d'un ganivet de sílex llarg semblant al trobat l'any 1923. Es tracta d'una magnífica làmina de 220 x 20 x 6 mm de color marronós amb vetes més clares. La seva secció és trapezoïdal a l'extrem proximal i medial mentre que a l'extrem distal es transforma en triangular. Disposa d'un pla de percussió puntiforme, un bulb difús i no s'hi observa cap tipus de retoc intencionat (Làmina 3).

També ha aparegut una punta foliàcia de sílex grisós, com les que apareixen sovint en els sepulcres d'aquesta època (Làmina 4). Està elaborada amb un retoc molt plà, estret i invasor. A mesura que ens acostem a l'eix longitudinal de la peça els retocs van quedant reflectits, cosa que dona una aparença gruixuda a aquesta part. En una de les seves cares aquest punt apareix cobert per una crosta blanquinosa que segurament prové de la roca encaixant en la qual es trobava el sílex abans de ser recollit per confeccionar aquesta peça. Sembla que es tracta, doncs, de sílex que es

presentava en forma de plaqueta d'origen lacustre. Les seves mides són de 54 x 19 x 7 mm. La presència de sílex d'aquestes característiques és ben testimoniada en jaciments de la mateixa època com a la cova dels Encantats de Serinyà (Pla de l'Estany) (Maluquer 1948).

Durant les nostres campanyes també ha estat recuperada una destraleta o plaqueta de pedra polimentada, de color verd (Làmina 5, figura 5). Les seves mides són de 33 x 20 x 7 mm. És de forma trapezoïdal i en les seves cares és possible d'observar-hi diversos plans de poliment. Presenta tall transversals al costat proximal i al costat distal, tots dos parcialment oscats.

També han aparegut tres denes de collaret de pedra (Làmina 5, figures 1, 2 i 3). Una, que amida 13 mm de diàmetre i 4 mm de gruix, és d'una pedra negrosa coberta d'una pàtina blanca. La perforació té secció cilíndrica i un diàmetre de 4 mm. La segona està totalment patinada de blanc i la seva perforació, de 5 mm de diàmetre, també és de secció cilíndrica. És la dena més gran i prima de les tres: amida 13 mm de diàmetre i 3 mm de gruix. La tercera dena és d'una roca més porosa de color blanc. Les seves mides són semblants a les anteriors (11 mm de diàmetre i 5 mm de gruix) però el seu orifici central, potser pel fet que és més gruixuda que les altres, no presenta una secció cilíndrica sinó bicòncava.

També hi hem recollit l'extrem distal d'una lamineta de dors de sílex de pàtina blanca. És de secció trapezoïdal. Les seves mides són de 22 x 7 x 2 mm (Làmina 6, figura 2).

Finalment cal esmentar la presència d'una ascla de corniana que amidava 42 x 19 x 13 mm (Làmina 6, figura 1).

No creiem que aquestes dues últimes peces siguin de l'època en què el cau tenia una funció sepulcral. La lamineta, per la seva morfologia i pàtina, podria datar del paleolític superior o l'epipaleolític; i l'ascla de corniana encara d'un moment més reulat. Testimonien que el cau del Tossal Gros també va ser visitat en una època anterior a la del neolític.

Restes faunístiques

Durant l'excavació del Tossal Gros s'han recuperat un nombre abundant de restes de fauna terrestre i marina. L'espècie més abundant és el conill (*Oryctolagus cuniculus*), amb 271 restes, seguida dels ovicaprins, amb 31 restes. També s'han pogut documentar 23 restes d'aus, 13 d'ictiofauna i, finalment, una resta d'erició (*Erinaceus europaeus*). Aquestes restes no estan cremades ni presenten altres indicis d'haver estat afectades per l'acció humana. Per tant la seva acumulació al Tossal Gros podria deure's a altres causes diferents de l'aportació antròpica.

Totes aquestes restes van aparèixer, a l'igual que les restes humanes, amb desconexió anatòmica. Reforcen, per tant, la impressió que els sediments que hem estat excavant aquests anys no romanien en el seu estat postdeposicional sinó que han estat barrejats per l'acció de les intervencions furtives.

Finalment, cal destacar la presència d'una corculla que va ser perforada per la part superior segurament per utilitzar-la com a objecte d'ornamentació. Per la seva part inferior no ha estat perforada perquè ja disposa d'una obertura natural. Les seves mides són 11x8 i el diàmetre de la perforació és de 2 mm (Làmina 5, figura 4).

Restes ceràmiques

El transcurs de les dues intervencions efectuades al 1998 i al 1999 es van recuperar diversos fragments de recipients ceràmics. Es tracta de peces el·laborades amb el torn lent, de color gris i gruix centrimètric. En la seva major part es tractava de fragments informes però també es van poder recuperar una vora i dues nanses de gruix considerable i obertura reduïda (Làmina 7).

Aquestes tres peces, a més d'una altra sense forma, presentaven decoracions incises. Dues d'elles (Làmina 7, fig. 1 i 2) mostren bandes de línies horitzontals a les quals s'hi intercalen franges també horitzontals decorades amb incisions de motius circumflexos (Làmina 7, fig. 1, amb decoració a la vora) o bé oblics (Làmina 7, fig 2). Les dues peces restants (Làmina 7, fig. 3 i 4) presenten també una decoració en banda horitzontal. En aquest cas, però, consisteix en una senefa de triangles emmarcats per dues línies horitzontals. Fora d'aquesta franja també s'hi observen algunes altres línies però no hem pogut identificar el motiu.

Conclusions

El cau del Tossal Gros, malgrat indicis del pas d'humans des del paleolític fins avui, mai no degué ésser un lloc d'habitació, ja que pel seu accés no reuneix les condicions apropiades. En canvi va ésser usat intensament al calcolític com a sepulcre, quan es va acondicionar i protegir l'entrada amb una estructura megalítica. El lloc ha conservat nombrosíssimes restes òssies i algunes peces de l'aixovar que, malgrat ésser poques, són molt significatives. És llàstima que mai no hagués estat objecte d'una investigació aprofundida, i que en el nostre segle hagi estat malmès. Malgrat tot, alguna de les troballes que s'hi han fet, totalment

excepcional, permet pensar que no pot estar totalment destruït i que encara mereix la pena l'esforç de treballar-hi, de protegir-lo i de documentar millor un tros de la història del Montgrí i dels homes que hi van viure.

Esperem que la tasca que hem emprès tingui continuïtat i que culmini amb la reconstrucció de l'estructura megalítica del cau i la seva integració en un circuit cultural sobre els caus i el patrimoni del Montgrí.

Bibliografia

ESTEVA, LL. (1972): "Comunicaciones de tema gerundense, presentadas en el XII Congreso Nacional de Arqueología celebrado en Jaén", *Revista de Girona*, 58, Girona, pp.65-69.

MALUQUER, J. (1948): *Jacimientos postpaleolíticos. Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos*, Zaragoza.

PERICOT, LL. (1925): *La civilización megalítica catalana y la cultura pirenaica*, Barcelona, p. 61.

PERICOT, LL. (1939): "Las cuevas sepulcrales del Montgrí", *Ampurias*, 1, Barcelona, pp.113-137, 7 figs.

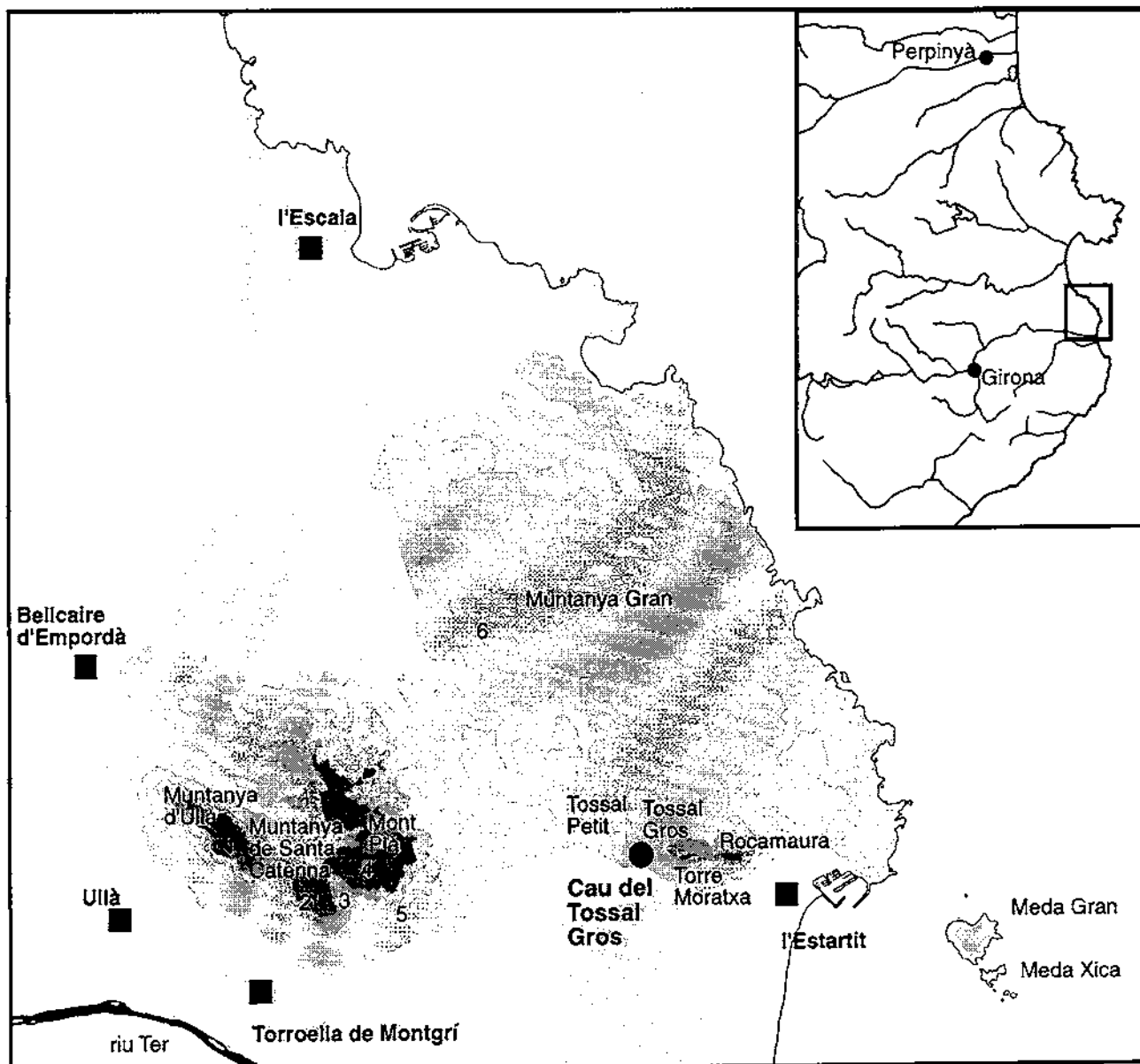
PERICOT, LL. (1950): *La civilización megalítica catalana y la cultura pirenaica*, Barcelona, p. 93.

PERICOT, LL. (1960): "Cuevas prehistóricas del Montgrí «El Cau de l'Olivar d'en Margall»", *Llibre de la Festa Major*, Torroella de Montgrí

PERICOT, J. (1986): "Un record del Pere Bosch i Gimpera des de Torroella", *Llibre de la Festa Major*, Torroella de Montgrí.

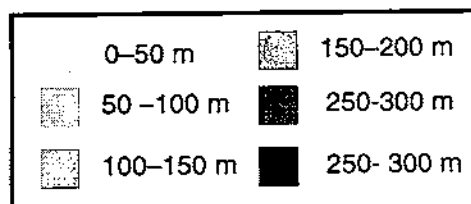
PERICOT, LL. & ESTEVA, LL. (1951): "La cueva-dolmen del Tossal Gros (Torroella de Montgrí, Gerona)", *XII Congreso Nacional de Arqueología*

VERT, J.: "Noves troballes arqueològiques a la «cova dolmènica» del Tossal Gros (Montgrí-Baix Empordà)".

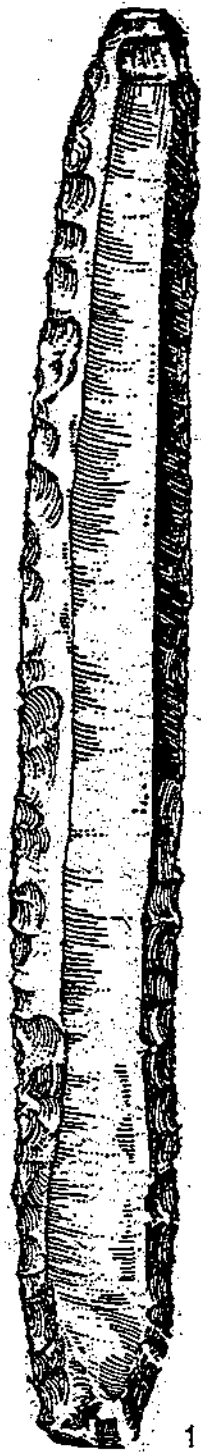

3000 m

- 1 Cau del Duc d'Ullà
- 2 Cau del Duc de Torroella
- 3 Cau d'en Calbet
- 4 Cau de les Dents
- 5 Cau de la Figuera
- 6 Cau dels Ossos

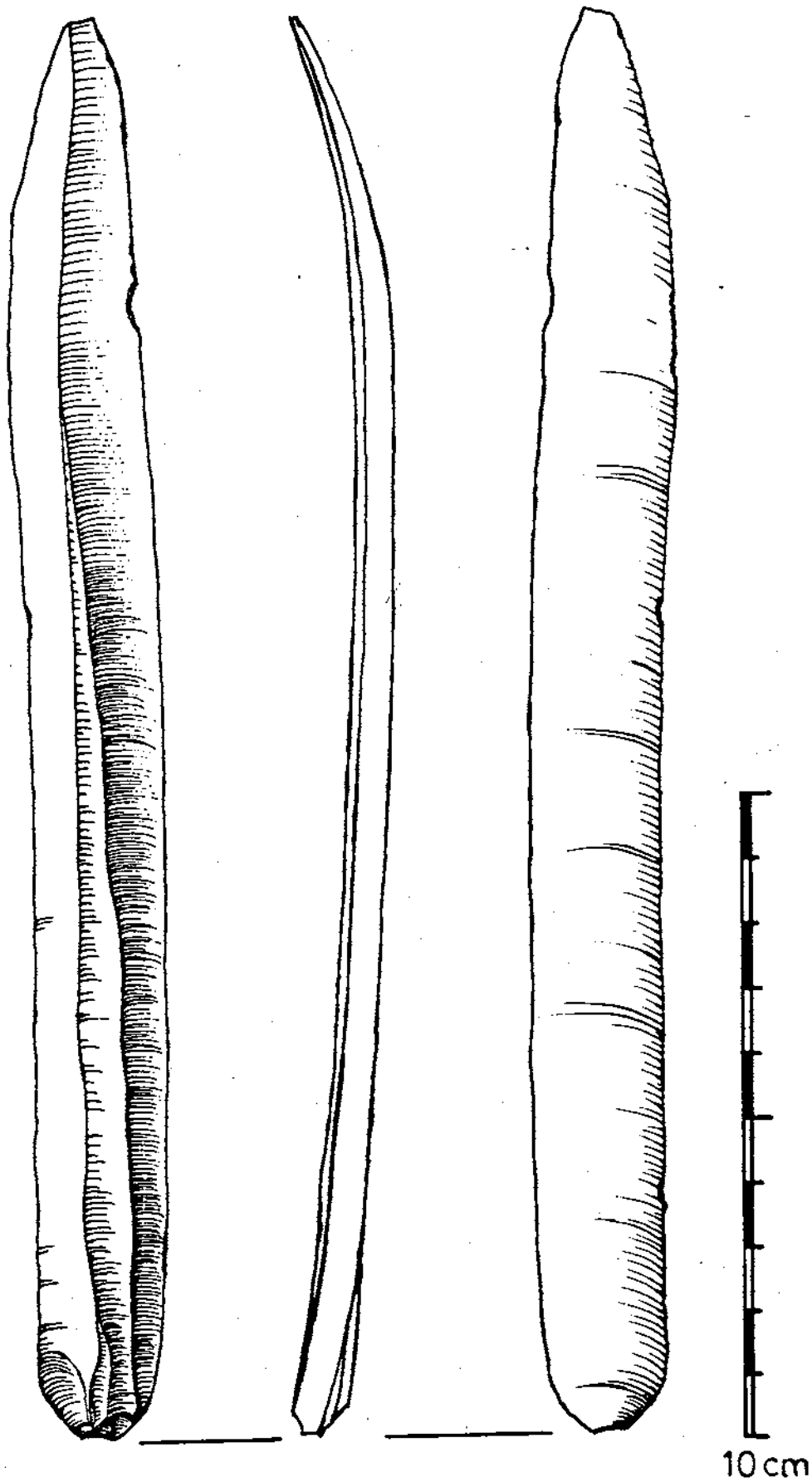

Làmina 1 – Situació del cau del Tossal Gros i localització d'altres coves sepulcrales del massís del Montgrí

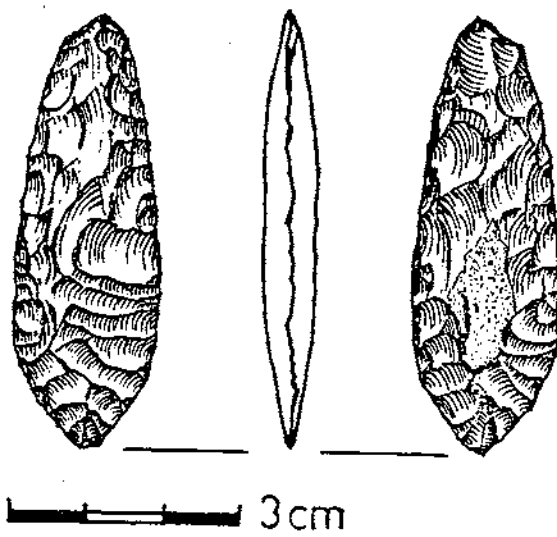

2

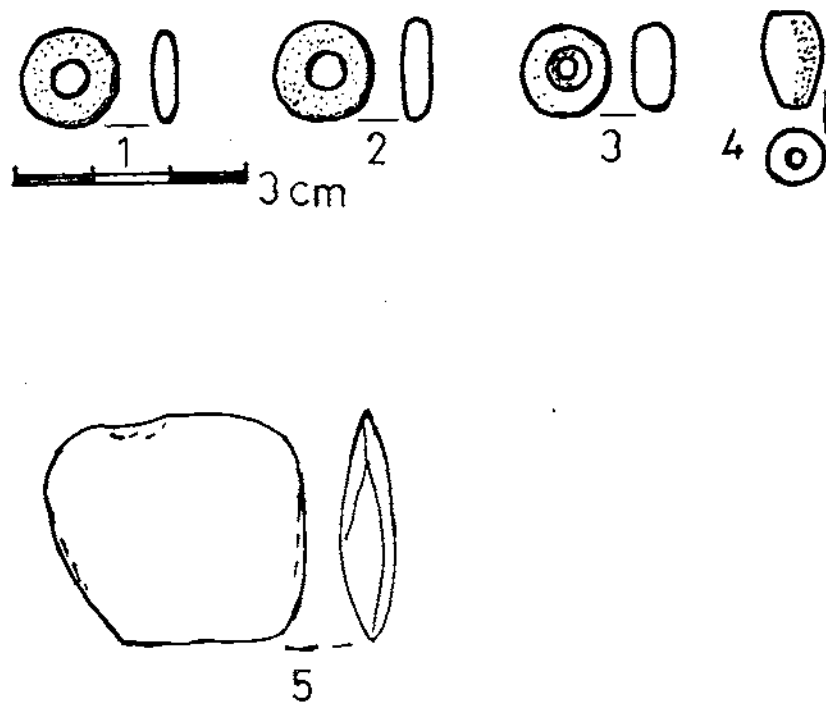
Làmina 2 – Objectes de sílex recuperats durant les intervencions de Lluís Pericot.

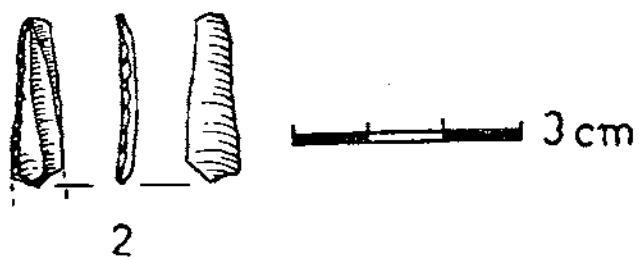
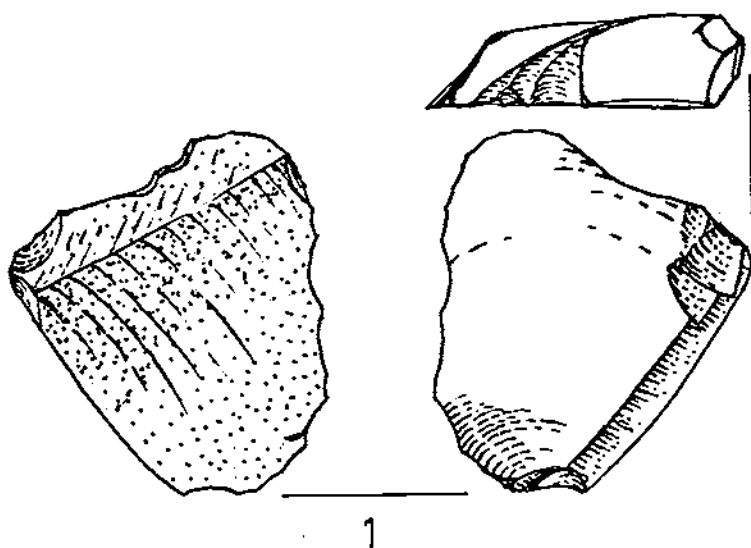
Làmina 3 – Gran làmina de sílex semblant a la que es va recuperar al 1923.

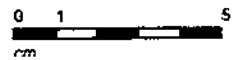
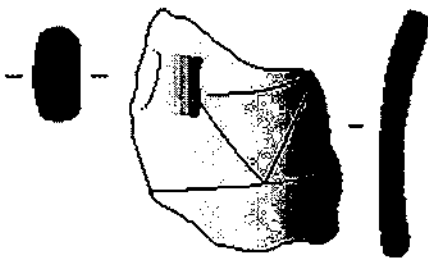
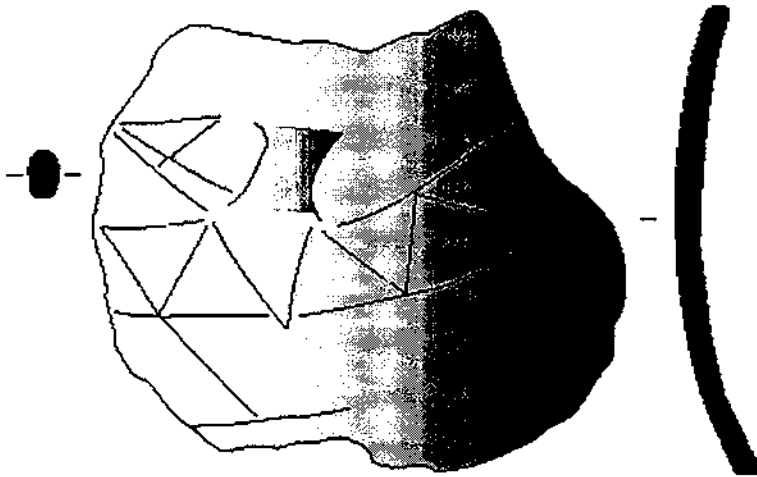
Làmina 4 – Punta foliàcia de sílex grisós.

Làmina 5 – Destraleta o plaqueta polida (fig. 1) i denes de collaret (fig. 1, 2, 3 i 4).

Lâmina 6 – Ascla de corniãna (fig. 1) i lamineta de sílex retocada (fig. 2).

Làmina 7 – Objectes ceràmics recuperats al cau del Tossal Gros.